

ГАРЧИГ

I. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА.....	3
1.1 Төсөл хэрэгжүүлэгч:.....	3
1.2 Улсын бүртгэлийн дугаар:.....	3
1.3 Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг:.....	3
II. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ӨНӨӨГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА.....	4
2.1 Газарзүйн байрлал түүний онцлог.....	4
2.2 Уур амьсгалын үндсэн үзүүлэлтүүд.....	4
2.3 Гадаргын болон гүний усны төлөв байдал.....	5
2.4 Хөрсөн бүрхэвчийн онцлог өнөөгийн төлөв байдал.....	5
2.5 Ургамалан нөмрөг, өнөөгийн төлөв байдал.....	5
2.6 Төслийн талбайн орчны ан амьтны аймгийн онцлог, өнөөгийн төлөв байдал.....	6
2.7 Төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн тусгай хамгаалалттай газар нутаг.....	7
III. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛ, ТҮҮНИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	
3.1 Төслийн үйл ажиллагаанаас гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөлөл үүсч болох шалтгаанууд.....	8-10
3.2 Төслийн гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний товч тодорхойлолт.....	11-12
3.3 Үйл ажиллагааны хүрээ.....	13-18
3.4 Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө:.....	19
3.5 Хөрсөн бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах урьдчилан сэргийлэх төлөвлөгөө:.....	20
3.6 Орчны хяналт шинжэлгээний хөтөлбөрийн төлөвлөгөө:.....	21
3.7 Амьтны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах төлөвлөгөө:.....	22
IV. ОСОЛ, ЭРСДЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	
4.1 Шатах тослох материалын ашиглалт, урьдчилан сэргийлэх сургалт:.....	23
4.2 Хүний эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлөхийг багасгах төлөвлөгөө:.....	24
V. Дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөө:.....	25
VI. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох төлөвлөгөө:.....	25
VII. Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд:.....	26
VIII. Талуудад тайлагнах хуваарь:.....	27
IX. Сорговийн өртөө ХХК-ийн өнөөгийн байдлыг зургаар үзүүлэв.....	28-30
X. ТӨСӨВ:.....	31
XI. ХАВСРАЛТ:.....	32

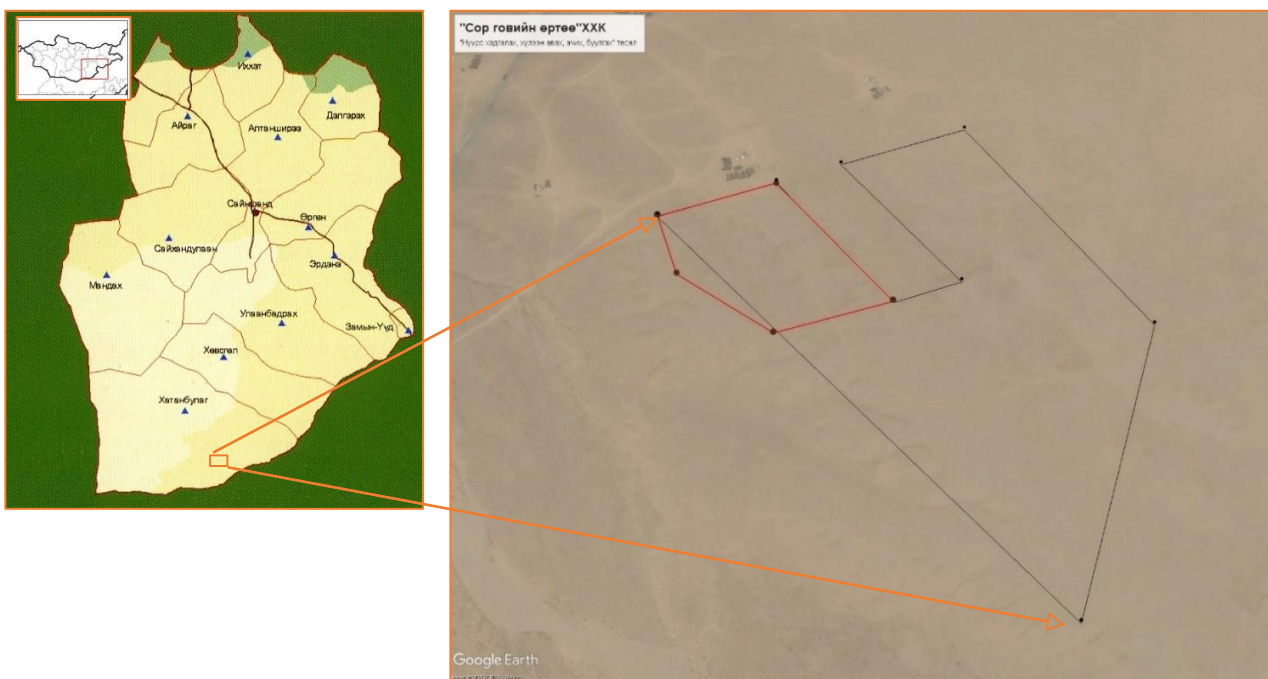
I. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1 Төсөл хэрэгжүүлэгч: “Сор говийн өртөө” ХХК

1.2 Улсын бүртгэлийн дугаар: 9011823845

1.3 Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг: Дорноговь аймгийн Хатанбулаг сумын Агаруут 3-р багийн нутаг дэвсгэр Хангийн хилийн боомтоос 7 км орчим зайд.

СОР ГОВИЙН ӨРТӨӨ ХХК-Н НҮҮРС ХАДГАЛАХ, ХҮЛЭЭН АВАХ, АЧИХ, БУУЛГАХ ТАЛБAYН БАЙРШЛЫН ЗУРАГ

Нүүрс Хадгалах, Хүлээн авах, Ачих, Буулгах Талбайн фото зураг

Урд хэсэг

Хойд хэсэг

II. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ӨНӨӨГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ

2.1 Газарзүйн байрлал, түүний онцлог

Төслийн талбай нь Дорноговь аймгийн Хатанбулаг сумын нутагт байрлах ба физик газарзүйн мужлалаар Говийн их мужийн Сулинхээр-Замын-Үүдийн талархаг мужид байрлана (Цэгмэд, 1969). Хатанбулаг сумын нутаг нь далайн төвшнөөс дээш 900-1400м өргөгдсөн. Төв Азийн их цөл өндөрлөгийн умард хаяанд байрладаг. Төслийн талбай нь далайн төвшнөөс дээш 1160-1347.4 м-т өргөгдсөн жижиг гүвээлэг, толгодлог гадаргуу зонхилох ба үлдмэл нам бэсрэг уулсууд мөн жижиг толгодлог гадаргуу нь алсаас налуу тэгш тал газрын байдалд аажмаар шилжсэн байдаг. Тэгш тал гадаргуутай хэсгүүд нь цэрдийн хотгоруудтай орон зайн хувьд давхцах ба үнэмлэхүй өндөржилт нь дунджаар 1200 м, харьцангуй өндөржилт нь 10-50 м-т хэлбэлзэнэ.

2.2 Уур амьсгалын үндсэн үзүүлэлтүүд

Төсөл хэрэгжих бүс нутгийн уур амьсгалын хувьд Төв азийн хур тунадас, чийг багатай хуурай, хуурайдуу говь цөлийн бүсийн халуун зунтай, хуурай муж, цасгүй зөөлөвтөр өвөлтэй дэд мужид хамрагдана. Агаарын дундаж температурын хувьд 1-р сард -15°C - 18°C хооронд, 7-р сард $+19^{\circ}\text{C}$ $+23^{\circ}\text{C}$ хооронд хэлбэлздэг. Жилийн дунджаар салхигүй өдрийн тоо 10-15 хоног, хамгийн их салхи хавар тохиолдох ба дунджаар 5,9м/с, хамгийн бага салхилалт өвөл буюу 4,2- 4,3 м/с байдаг байна. Жилийн салхины дундаж хурд 4м/с бөгөөд жилд дунджаар 30-35 хоног 15 м/с хүртэл хүчтэй цасан ба шороон шуургатай өдрүүд тохиолдоно.

2.3 Гадаргын болон гүний усны төлөв байдал

Төслийн талбай нь ус зүйн хувьд Төв азийн гадагшаа урсгалгүй ай савын бүсэд багтдаг ба Монгол орны өмнөд хэсэг дэх Галба-Өөш-Долоодын говийн их сав газрын хүрээнд оршдог. Энэ ай савд хур тунадас харьцангуй бага, ууршилт их учраас гол мөрний сүлжээ маш бага бөгөөд нэгж талбайд ноогдох голын нийлбэр урт нь 0.01 км/км^2 -ээс доош байдаг. Эндэх гол мөрдийн үндсэн онцлог бол уулсаас гарангуутаа дотоодын аль нэг хотгор руу чиглэхдээ уурших юм уу, хөвсгөр зузаан хурдсанд шургах замаар ширгэж замхардагт оршино. Тухайн жил, улирлын цаг уур, хур тундасны хэмжээнээс хамаарч усны горим ихээхэн хувьсамтгай, заримдаа гандаж ширгэдэг байна. Хүн малын ундаанд худгийн ус хэрэглэх бөгөөд худгуудыг голчлон дөрөвдөгчийн сэвсгэр хурдастай хуурай сайр бараадуулан гаргасан байв. Худгийн усны түвшинг 1-2 метр, заримдаа 5-7 метр байдаг бөгөөд хур борооны усаар тэжээгддэг байна.

“Сор говийн өртөө” ХХК-ийн төслийн талбайгаас баруун хойш 5.7 км зайд Мухартын эрэг булаг оршдог. Тус булаг нь зүүн урдаас баруун хойш чиглэлтэй, 2.5 км орчимд байнгын устай. Хур бороо ихтэй үед усны түвшин нэмэгдэж Сааралын нуур тойромд цутгадаг бол бусад

үед 2 км гаран урсаад хөрсөнд шингэдэг. Тус булаг нь тухайн орчны мал, зэрлэг ан амьтаны гол уст цэг бөгөөд Хармаг, дэрстэй ургамлан бүрхэвчтэй. Нутгийн иргэд зуны улиралд булгийн эрэг дагуу зусдаг, нутгийн иргэдийн унд ахуйд ашигладаг 1-2 м гүнтэй, 4 улиралд устай гар худгууд булгийн орчинд бий.

Гүний ус агуулагч үе давхаргын хувьд Перм, Триасын болон Дөрөвдөгчийн хурдаст уст цогцолборын үе давхаргууд зонхилно. Геологийн тогтоцын онцлог, хурдас, чулуулгийн хатуулгийн зэргээс хамааран дээрх уст цогцолборууд, бага зузаантай бэл, хормойн хурдсаар хучигдах бөгөөд бүхэлдээ сул усажсан ажээ. Сэвсгэр хурдас дахь уст үе буюу дөрөвдөгчийн уст үе нь хур тундасны усаар тэжээгддэг, тархалтын хувьд алаг цоог, ихэвчлэн бэл хормойн хурдаст тархалттай бол Пермийн хурдас дахь уст үе нь даралттай уст үеүдээс бүрдэх бөгөөд ус нэвчүүлэх шинж чанар нь муу бөгөөд зонхилох газрын доорхи ус нь тектоник хагарал, ан цавын системд агуулагдаж байх магадлалтай ажээ. Газрын доорхи усны анх илэрсэн гүн нь элсэн чулуу болон конгломератад тогтоогдсон бөгөөд эдгээр нь усны статик түвшингээс доогуур байгаа нь уст давхарга нь даралттай устай болохыг нотолдог байна.

Төсөл хэрэгжиж буй орчны гүний усны найрлагыг тодорхойлох зорилгоор төслийн талбайн баруун урд байрлах орон нутгийн хэрэгцээний гүний худгаас дээжлэлт хийв. Тус худгийн ус нь усан орчины хувьд сул шүлтлэг, усны хатуулаг дундаж, өнгөгүй, үнэргүй, булингаргүй, тунгалаг, хуурай үлдэгдэл 754 мг/л, исэлдэх чанар бага, химийн бүрэлдэхүүнээрээ гидрокарбонат ангийн, натрийн бүлгийн, 2-р төрлийн, чанарын хувьд цэнгэгдүү буюу харьцангуй ихэвтэр эрдэсжилттэй, зөөлөн ус байв.

/Лабораторийн шинжилгээний дүнг хавсаргав/

2.4 Хөрсөн бүрхэвчийн онцлог, өнөөгийн төлөв байдал

Хатанбулаг сумын хөрсөн бүрхэвчийн онцлог: Хатанбулаг сумын нутаг дэвсгэр нь уул, гүвээ толгод бүхий заримдаг цөлийн бор саарал, цайвар бор, хужир мараат хөрстэй, хялгана, харганат цөлийн хээр алаг өвст ургамалтай, байгалийн хээржүү цөлд хамаарна. Хөрсний хувьд говийн хөрсний их мужийн говийн бор хөрсний бүслүүрт хамаарах ба сайр чулуу, элс шавранцар, хурдас дээр тогтсон байдаг. Энэ хөрс нь нимгэн давхаргатай ялзмагийн зүйлээр бага боловч эрдэс давс агуулсан байна. Монгол орны говийн бор хөрс болон түүний дэд хэв шинжийн хөрс бүрэлдэн тогтох явцад салхины үйл ажиллагаа хүчтэй нөлөөлж, газрын гадарга дээр сайр чулуун хучаас бий болгодог бөгөөд энэхүү хучаас нь хамгаалагч, хуягт бүрхүүлийн үүрэг гүйцэтгэхээс гадна чийг-дулааны горимд зохицуулах үүрэгтэй оролцдог байна (*Батбаяр, 1994*). Говийн бор хөрсний үржил шимийн нөөц багаар тооцогддог, 0-20см-ийн гүн дэх ялзмагийн нөөц 10-20 тн/га, азотын нөөц 1тн/га байдаг ба голчлон бэлчээрт ашигладаг бөгөөд нэмэлт усалгаатай нөхцөлд хадлан-бэлчээрийн нөөц талбайд ашиглах боломжтой (*Доржготов, 2003*).

Төсөл хэрэгжиж буй талбайн хөрсөн бүрхэвчийн онцлог, төлөв байдал: Тус төслийн эзэмшил талбай нь хөрс-газарзүйн мужлалаар хөрс био-уур амьсгалын Говийн их мужийн Өргөрөгийн бүсшилийн хэв шинжт12-р Дорноговийн тойрогт хамрагдана. Зонхилох хөрсний тархалтын хувьд газрын гадарга болон уур амьсгалын ерөнхий зүй тогтлыг даган төслийн талбайд Цайвар бор хөрс тархана.

“Сор говийн өртөө” ХХК-ийн төслийн талбайд хөрсний өнөөгийн төлөв байдлыг тодорхойлох зорилгоор талбайн гадаргын онцлог, нийт талбайг төлөөлсөн байдал, газар ашиглалтаас хамааран 5 газрыг сонгон хөрсний үндсэн болон өнгөн зүсэлт хийж морфологи бичиглэл хийв. Хөрсний хими физик шинж чанарыг тодорхойлох дээжлэлтийг 3 газарт хийж үе давхарга бүрээс нийт 6 дээж авч итгэмжлэгдсэн лабораторид шинжлүүлэн дүгнэлт гаргасан. Судалгааны талбайн хөрс нь сул шүлтлэгээс шүлтлэг урвалын орчинтой, карбонаттай, ялмагийн агууламжаар бага, цахилгаан дамжуулах чанар бага буюу давсжилтгүй, хөдөлгөөнт фосфор болон калийн хангамжаар бага, механик бүрэлдэхүүн элсэнцэр. Хөрсний үржил шимийн ерөнхий түвшин бага үзүүлэлттэй байна.

Төслийн талбайн хөрсний хүнд металлын бохирдлын судалгаа дээжлэлтийг нүүрсний талбай, ажилчдын хотхон, хөрсний бохирдлын нөлөөллийн бүсэд 2 цэг сонгон нийт 4 бохирдлын дээжлэлт хийж дүгнэв. Хөрсний хүнд металлын бохирдлыг тодорхойлох шинжилгээг MNS5850:2019, “Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ” стандарттай харьцуулав. Үүнд нүүрсний талбайд Хүнцэл (As), Хром (Cr), Цайрын (Zn) агууламж элсэрхэг хөрсөнд байх агууламжаас их байгаа боловч зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээнээс бага, Селен (Se) элсэрхэг хөрсөнд байх агууламжаас 2 дахин их, зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс их буюу бохирдолтой байна. Мөн ажилчдын хотхоны талбайд Селен (Se), нүүрсний талбайн гадна Хүнцэл (As) элсэрхэг хөрсөнд байх агууламжаас их байгаа боловч зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээнээс бага байна.

2.5 Ургамлан нөмрөгийн онцлог, өнөөгийн төлөв байдал

Ургамал-газарзүйн мужлалаар Евразийн хээрийн муж, Умард говийн цөлийн хошуунд багтах Дорноговийн цөлийн хээрийн тойрог, Хатанбулагийн районд хамаарна (Юнатов, 1977). Төслийн талбай нь нийт 50 га газар бөгөөд 10 га талбайг нүүрс буулгах зориулалтаар хашсан, үлдсэн 40 га нь эрүүл газар байсан бөгөөд байгаль орчны төлөв байдлын судалгаагаар нийт 3 цэгт ургамлын бичиглэл үйлдсэн. Судалгааны явцад Орог тэсэг оролцсон таана- хялганат, дэрст, бүлгэмдэл зонхилон тохиолдож байсан. Судалгааны талбайн ойролцоо Мухар эрэг гэдэг газар задгай устай дэрс-хармагт, улаан бударгана-хармагт, улаан бударгана-бор бударганат бүлгэмдлүүд тааралдаж байв. Төслийн талбайд болон түүний ойр орчмын нутагт хийсэн судалгааны үр дүнд нийт 19 овог, 19 төрөлд хамаарагдах 24 зүйлийн ургамал бүртгэгдэв.

Төслийн талбайн хэмжээнд эмийн болон ашигт ургамал -6 зүйл, хадлан бэлчээрийн ургамал-22 зүйл, хөл газрын ургамал 10 зүйл тохиолдоно. Овгуудын дотроос зонхилон үетний овог-6 зүйл, луулийн овог-6 зүйл, буурцагтаны овог 3 зүйл, сараанын овог 3 зүйлтэйгээр тохиолдож байна. Түүнчлэн амьдралын хэлбэрийн хувьд зүйлүүдийн дотроос сөөг, сөөглөг ургамал-4 зүйл, нэг наст ургамал 8 зүйл байгаа бөгөөд 12 зүйл олон наст ургамал ургаж байна.

Бид байгалийн ургамлын тухай Монгол Улсын хуулийн хавсралтанд болон Монгол улсын “Улаан ном” бүтээлийг баримтлан ховор, нэн ховор ургамлын ургаж байгаа эсэхийг тодруулав. Тухайн нутагт хийсэн ургамлын аймгийн судалгааны явцад нэн ховор статустай ургамал байхгүй, ховор статустай Өргөст Ортууз, Дэрэвгэр хависхана зэрэг ургамлууд тэмдэглэгдэв.

2.6 Төслийн талбайн орчны амьтны аймгийн онцлог, өнөөгийн төлөв байдал

Байгаль орчны төлөв байдлын судалгаагаар төслийн талбайн орчимд 3324 км² судалгааны талбайг сонгон авч хөхтөн амьтны судалгааны ажлыг хийж гүйцэтгэлээ. Судалгааны бүс нутгийн амьтдын амьдрах орчин газарзүйн мужлалаар авч үзэхэд 5 багийн 13 зүйл хөхтөн амьтад тархан байрших боломжтой байна. Улаан номонд орсон Хар сүүлт, Аргаль, Хулан, Шилүүс, Эрээн хүрэн, Цоохондой зэрэг 6 зүйл амьтан хамрагдсан.

Мэрэгчид: Суурь судалгааны ажлууд болон амьдрах орчин газар зүйн мужлалаараа тус бүс нутагт мэрэгчдийн багаас 5 овгийн 17 зүйл жижиг мэрэгчид тархан байрших байна.

Хулан (Equus hemionus)-ийн шилжилт хөдөлгөөн: Төслийн талбайд хийсэн судалгаагаар нийт 33 сүрэгт хамрагдах 349 Хулан бүртгэсэн. Хулангийн 1 сүрэгт байх бодгалийн тоо хамгийн багадаа 2, ихдээ 34, дунджаар 10 байв. Судалгааны талбайд Хулан өвлийн улиралд 550 км² цөм талбайд байршин амьдарч байна. Амьтан гарах корридор нутгийг ArcGis -ийн (LCP- энерги бага зарцуулж явах зам) tools ашиглаж тооцооллов. Ханги боомт хүртэлх авто замыг Хулан адуу нь 5 газраар гарах боломжтой байна.

Хар сүүлтний (Gazella subgutturosa)-ийн шилжилт хөдөлгөөн: Судалгааны талбайд Хулан өвлийн улиралд 350 км² цөм талбайд байршин амьдарч байна. Ханги боомт хүртэлх авто замыг Хар сүүлт зээр нь 6 газраар гарах боломжтой байна. Төслийн талбайд хийгдсэн хээрийн судалгаагаар нийт 45 сүрэгт хамрагдах 457 хар сүүлт зээр бүртгэсэн. Хар сүүлт зээрийн 1 сүрэгт байх бодгалийн тоо хамгийн багадаа 1, ихдээ 21.5, дунджаар 42 байв.

Шувуудын судалгаа: Энэ бүс нутгаар нүүдлийн үедээ дайран өнгөрдөг, тохиолдлын ховор тааралддаг, өвөлждөг болон суурин 13 баг, 32 овог, 53 төрөлд хамаарах 88 зүйлийн 11,902 бодгаль шувуу тэмдэглэгдсэн байна (*Мижиддорж 2018*).

2.7 Төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн тусгай хамгаалалттай газар нутаг

Төсөл хэрэгжих Дорноговь аймагт Их нарт байгалийн нөөц газар (БНГ), Бүрдэнэ булаг БНГ, Арван наймын богд уул БНГ, Эргэлтийн зоо БНГ, Гүн гашууны БНГ, Говийн бага дархан цаазат газар зэрэг улсын тусгай хамгаалалттай газрууд оршдог. “Сор говийн өртөө” ХХК-ийн төслийн талбайгаас баруун урагш 45 км-т Говийн бага дархан цаазат газар оршдог.

Ш. Төслийн гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөлөл, түүнийг бууруулах арга хэмжээний товч мэдээлэл

Төслийн ерөнхий үнэлгээгээр тодорхойлсон байгаль орчин болон нийгмийн нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээний шалгуур үзүүлэлтүүдийг тус тайлангийн үнэлгээний үндэслэл болгон авч үзсэн. Байгаль орчны нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээнд тодорхойлсон агаар, усан орчин, хөрсөн бүрхэвч, ургамал, амьтан зэрэг байгаль орчны бүрдэл хэсгүүд, нийгмийн нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээнд тодорхойлсон нутгийн оршин суугчид, түүх соёлын биет өв, хүний эрүүл мэндэд үзүүлэх сөрөг нөлөө төслийн техногений үйл ажиллагааны дараах нөхцлүүдтэй холбоотой байна.

Хүснэгт 1. Төслийн үйл ажиллагаанаас гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөлөл үүсч болох шалтгаанууд

Нөлөөллийг тодорхойлох шалгуур үзүүлэлтүүд	Сөрөг нөлөөлөл үүсч болзошгүй нөхцөлүүд
Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ	
Агаарын чанарт үзүүлэх нөлөөлөл: ✓ Агаар орчинд тоосжилт үүсгэх, эсэх ✓ Бохирдуулагч болон аюултай, хортой бодис ялгаруулах, эсэх ✓ Дуу чимээ, доргио чичиргээ, дулааны нөлөөлөл, цахилгаан соронзон цацраг үүсгэх, эсэх	✓ Нүүрс хадгалах, ачих, буулгах үед нүүрс салхиар хийсч агаар орчныг бохирдуулна. ✓ Хүнд даацын машин техникийн хөдөлгөөнөөр агаар орчинд тоосжилт, хорт хий, дуу чимээ үүснэ. ✓ Шороон зам, талбайгаас тоосжилт үүсэх ✓ Цахилгаан, дулаан хангамжын техник хэрэгслээс дуу чимээ үүснэ. ✓ Хог хаягдлыг ил задгай хаяснаар орчинд эвгүй үнэр, агаар орчинд бохирдол үүсч болзошгүй.
Усан орчинд үзүүлэх нөлөөлөл: ✓ Усны нөөцөд хомсдол үүсэх, эсэх ✓ Цэнгэг усны нөөцийг ашиглах, эсэх ✓ Ус бохирдуулах, эсэх	✓ Ажилчдын кемпийн ахуйн хэрэглээ болон зам талбайн усалгаанд гүний худгийн ус ашиглана. Гүний усны нөөцөд шууд нөлөө үзүүлнэ.
Хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх нөлөө: ✓ Хөрс эвдрэх эсэх ✓ Хөрс бохирдох эсэх ✓ Хөрс доройтох цөлжих эсэх	✓ Хөрсний үржил шимт нөөц нь багасах, техногений нөлөөлөл ихсэж, зам харгуй үүсч, хөрс эвдрэх, хөрс хийсэх, дарагдах, талхлагдах зэргээр шинж чанар нь өөрчлөгдөх. ✓ Хөрсний өнгөн хэсэг нүүрс, тоосжилт, ахуйн хог болон нефтийн бүтээгдэхүүнээр бохирдох.
Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх нөлөө: ✓ Ургамлан нөмрөг, ой мод өртөх эсэх ✓ Ховор, нэн ховор ургамлын төрөл зүйл өртөх эсэх	✓ Нүүрсний талбай байгуулах, барилга байгууламж барих, зам талбай засах үед ургамлан бүрхэвч дарагдах, устах гол сөрөг нөлөөтэй. ✓ Тоосжилт, хүн, техникийн нөлөөгөөр орчны ургамлан бүрхэвч талхлагдах, ургамлын нөөц багасах болзошгүй сөрөг нөлөөтэй. ✓ Төсөл хэрэгжих талбайд ойн сан бүхий газар байхгүй.

Ан, амьтанд үзүүлэх нөлөө: ✓ Зэрлэг амьтдын амьдрах орчинг доройтуулах эсэх ✓ Ховор болон нэн ховор амьтан өртөх эсэх	✓ Нүүрс хадгалах, ачиж буулгах үйл ажиллагаа, хүнд даацын машин техникийн хөдөлгөөний улмаас зэрлэг амьтдын амьдрах орчин хязгаарлагдах. ✓ Амьтдын бүлгэмдэлд өөрчлөлт орох, улмаар зарим зүйл амьтдын тоо толгой, нүүдэл шилжилтэнд сөргөөр нөлөөлөх зэрэг сөрөг нөлөөтэй.
Нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээ	
Нутгийн оршин суугчид үзүүлэх нөлөө: ✓ Газар эзэмших, ашиглах эрх зөрчигдөх эсэх ✓ Нутгийн оршин суугчдын нийгмийн байдалд сөрөг нөлөө үзүүлэх, эсэх ✓ Нөлөөлөлд өртөж болзошгүй төв суурин газар байгаа эсэх ✓ Нүүлгэн шилжүүлэх асуудал үүсэх, эсэх	✓ Нөлөөллийн бүсэд Иргэн Буджавын зуслан байрладаг. ✓ Бэлчээрийн газрын хомсдол үүсэх ✓ Орчны бохирдолоос малчдын амьдрах орчин, малын бэлчээрт бохирдол үүснэ. ✓ Нөлөөлөлд өртөж болзошгүй төв суурин газар байхгүй.
Түүх, соёлын биет өвд үзүүлэх нөлөө: ✓ Сөрөг нөлөөлөлд өртөх түүх соёлын биет өв байгаа эсэх	Төслийн талбай болон нөлөөллийн бүсэд түүх, соёлын өв, дурсгалт газар байхгүй.
Хүний эрүүл мэндэд үзүүлэх нөлөө: ✓ Нутгийн иргэд, оршин суугчдын эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлөх, эсэх ✓ Төслийн бүх үе шатанд хүний эрүүл мэнд, амь насанд эрсдэл үүсэх эсэх	✓ Төслийн нөлөөллийн бүсэд иргэн н.Буджавын зуслан байдаг боловч албан ёсны зөвшөөрөлгүй байна. ✓ Дам байдлаар нутгийн иргэд, оршин суугчдын эрүүл мэнд, эдийн засагт сөргөөр нөлөөлж болзошгүй. ✓ Ажиллагсдын эрүүл мэндэд шууд нөлөө үзүүлнэ.

Төслийн ерөнхий үнэлгээгээр тодорхойлсон байгаль орчин болон нийгмийн нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээний шалгуур үзүүлэлтүүдийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөг товч байдлаар хүснэгтээр үзүүлэв.

Хүснэгт 2. Төслийн гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний товч тодорхойлолт

Сөрөг нөлөөлөл үүсч болзошгүй нөхцөлүүд	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ
Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ	
Агаарын чанарт үзүүлэх нөлөөлөл: ✓ Нүүрс хадгалах, ачих, буулгах үед нүүрс салхиар хийсч агаар орчныг бохирдуулна. ✓ Хүнд даацын машин техникийн хөдөлгөөнөөр агаар орчинд тоосжилт, хорт хий, дуу чимээ үүснэ. ✓ Шороон зам, талбайгаас тоосжилт үүсэх ✓ Цахилгаан, дулаан хангамжын техник хэрэгслээс дуу чимээ үүснэ. ✓ Хог хаягдлыг ил задгай хаяснаар орчинд эвгүй үнэр, агаар орчинд бохирдол үүсч болзошгүй.	✓ 2023-2024 онд нүүрс хадгалах, ачиж буулгах талбайд 10 метр өндөртэй хамгаалалтын хашаа байгуулах. ✓ Төв замаас төслийн талбай хүртлэх тээврийн зам болон машин паркын талбайг тогтмол арчлах, хайрган хучилт хийх. ✓ Шороон шуургатай үед усалгаа хийх, тоосжилт бууруулах бодис ашиглах. ✓ Машин техникийн хорт хийн агаар шүүгчийг тогтмол шинэчилж байх. ✓ Хог хаягдлыг удаан хадгалахаас зайлс хийх, зориулалтын талбай, саванд хадгалах.
Усан орчинд үзүүлэх нөлөөлөл: ✓ Ажилчдын кемпийн ахуйн хэрэглээ болон зам талбайн усалгаанд гүний худгийн ус ашиглана. Гүний усны нөөцөд шууд нөлөө үзүүлнэ.	✓ Тоосжилт дарах бодис ашиглаж усалгаанд ашиглах гүний усны хэрэглээг бууруулах, усны нөөц хэмнэх. ✓ Тоолуурын заалтаар ус ашигласны төлбөрийг хугацаанд нь төлөх.

	✓ Ахуйн хэрэглээнд гүний усыг зүй зохистой ашиглах.
<p>Хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх нөлөө:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Хөрсний үржил шимт нөөц нь багасах, техногений нөлөөлөл ихсэж, зам харгуй үүсч, хөрс эвдрэх, хөрс хийсэх, дарагдах, талхлагдах зэргээр шинж чанар нь өөрчлөгдөх. ✓ Хөрсний өнгөн хэсэг нүүрс, тоосжилт, ахуйн хог болон нефтийн бүтээгдэхүүнээр бохирдох. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Шинээр барилга байгууламж барих, зам, талбай засах, суваг шуудуу татах зэрэгт үржил шимт хөрсийг хуулан авч стандартын дагуу хадгалах, хамгаалах. ✓ Олон салаа зам үүсэхээс урьдчилан сэргийлэх ✓ Ахуйн хог хаягдал, нефтийн бүтээгдэхүүнээр хөрс бохирдохоос урьдчилан сэргийлэх. ✓ Асгаралтаас сэргийлэх арга хэмжээ хэрэгжүүлэх. ✓ Ахуйн шингэн хаягдал зайлуулах дэвшилтэд технологи ашиглах.
<p>Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх нөлөө:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Нүүрсний талбай байгуулах, барилга байгууламж барих, зам талбай засах, олон салаа зам үүсэх үед ургамлан бүрхэвч дарагдах, устах гол сөрөг нөлөөтэй. ✓ Тоосжилт, хүн, техникийн нөлөөгөөр орчны ургамлан бүрхэвч талхлагдах, ургамлын нөөц багасах болзошгүй сөрөг нөлөөтэй. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Шинээр барилга байгууламж барих, зам, талбай засах, суваг шуудуу татах зэрэгт өртөх ховор болон ашигт эмийн ургамлыг нүүлгэн шилжүүлэх. ✓ Тоосжилт, олон салаа зам үүсэх зэргээс урьдчилан сэргийлснээр ургамлан бүрхэвчид үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулна.
<p>Ан, амьтанд үзүүлэх нөлөө:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Нүүрс хадгалах, ачиж буулгах үйл ажиллагаа, хүнд даацын машин техникийн хөдөлгөөний улмаас зэрлэг амьтдын амьдрах орчин хязгаарлагдах. ✓ Амьтдын бүлгэмдэлд өөрчлөлт орох, улмаар зарим зүйл амьтдын тоо толгой, нүүдэл шилжилтэнд сөргөөр нөлөөлөх зэрэг сөрөг нөлөөтэй. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Амьтны шилжилт хөдөлгөөнийг анхааруулсан замын тэмдэг тэмдэглэгээ байршуулах ✓ Цахилгааны утсанд шувууны хамгаалалт хийх, шувуу суух зориулалт бүхий суулт байршуулах. ✓ Нэн ховор, ховор ан амьтанд өвлийн улиралд идэш тэжээл өгөх. ✓ Нэн ховор, ховор ан амьтны хулгайн антай тэмцэх үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх.
Нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээ	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Нөлөөллийн бүсэд Иргэн Буджавын зуслан байрладаг. ✓ Бэлчээрийн газрын хомсдол үүсэх ✓ Орчны бохирдолоос малчдын амьдрах орчин, малын бэлчээрт бохирдол үүснэ. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Нөлөөллийн бүсэд байрлах Иргэн Буджавын зусланг нүүлгэн шилжүүлэх. ✓ Байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлсэнээр малчдын амьдрах орчин, бэлчээрийн газрын бохирдлоос урьдчилан сэргийлнэ. ✓ Малчдад өвс тэжээлийн дэмжлэг үзүүлэх
<p>Хүний эрүүл мэндэд үзүүлэх нөлөө:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Төслийн нөлөөллийн бүсэд айл өрх байхгүй боловч дам байдлаар нутгийн иргэд, оршин суугчдын эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй. ✓ Ажиллагсдын эрүүл мэндэд шууд нөлөө үзүүлнэ. 	<p>Нүүрсний талбайгаас үүсэх тоосжилт, дуу чимээ зэрэг сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ авч нутгийн иргэд, мал аж ахуй, бэлчээрт үзүүлэх нөлөөллийг бууруулах</p> <p>Ажиллагсдын хөдөлмөрийн багаж хэрэгслээр бүрэн хангах</p> <p>Хөдөлмөрийн хүнд нөхцөлтэй уялдуулсан удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээ хэрэгжүүлэх</p>

1.1 Төсөл хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зөвшөөрлүүд

“Сор говийн өртөө” ХХК-ийн “Нүүрс хадгалах, хүлээн авах, ачих буулгах” төслийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай байгаль орчинтой холбоотой зохих зөвшөөрлүүдийн бүрдүүлэлтийг хүснэгтээр үзүүлэв. Төслийн байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээг төрийн захиргааны байгууллагаар хэлэлцүүлэн батлуулсаны дараа гаалийн хяналтын бүс байгуулах зөвшөөрөл авахаар бичиг баримтын бүрдлийг ханган ажиллаж байна.

Хүснэгт 3. Төсөл хэрэгжүүлэхээр бүрдүүлсэн бичиг баримтын жагсаалт

№	Бүрдүүлсэн бичиг баримт
1	Мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлсэн нүүрс хадгалах, хүлээн авах, ачих буулгах талбайн зураг төсөл
2	“Винд майниг” ХХК-тай хийсэн газар эзэмших эрх шилжүүлэх гэрээ
3	“Винд майниг” ХХК-ийн Газрын гэрчилгээ, кадастрын зураг, газар эзэмшүүлэх гэрээ
4	“Монголиантранс Лайн” ХХК-тай хийсэн ус ашиглах гэрээ, худгийн паспорт
5	Ус ашиглах боломжит нөөцийн дүгнэлт, “Усны газар”, Улаанбаатар хот, 2022 оны 07 сарын 21
6	Хатуу хог хаягдлын гэрээ, Хатанбулаг сумын ЗДТГ, 2021 оны 01 сарын 01
7	Газрын төлөв байдал, улсын чанарын хянан баталгааны тайлан, Хатанбулаг сумын Газар зохион байгуулалт, геодези зурагзүйн газрын дүгнэлт, 2023 он.
8	“Нүүрс хадгалах, хүлээн авах, ачих буулгах” төслийн байгаль орчны төлөв байдлын суурь судалгааны тайлан, 2023.05.15–ны өдрийн БОАЖЯ-ны Ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт

БҮЛЭГ II: ОРШИЛ

Аливаа төсөл хэрэгжүүлэгч нь Монгол улсын үндсэн хууль, Байгаль хамгаалах тухай хууль, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль (БОНБҮТХ) болон бусад холбогдох тогтоол, журмын дагуу төслийн бүхий л үе шатанд байгаль орчин, нийгэм, хүний эрүүл мэндэд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг хамгийн боломжит бага түвшинд байлгах, сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг үе шаттай хэрэгжүүлэх, байгалийн унаган төрхийг хадгалах, нөхөн сэргээх, хаягдал багатай, сүүлийн үеийн дэвшилтэт технологи, тоног төхөөрөмжийг ашиглан компанийн байгаль орчны бодлогыг нэн тэргүүнд тавьж ажиллах нь чухал юм.

Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний ажлын зорилго: БОННУ-ний гол зорилго нь байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас гаргасан БОЕУ-ний дүгнэлтэнд заасан чиглэл, хуваарийн дагуу байгаль орчны мэргэжлийн баг хамт олон “Сор говийн өртөө” ХХК-ийн “Нүүрс хадгалах, хүлээн авах, ачих, буулгах” төслийн үйл ажиллагаанаас хүний эрүүл мэнд, байгаль орчин, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх эерэг болон сөрөг нөлөөллийг тодорхойлох, үнэлэх, түүний сөрөг үр дагавар, түүнээс урьдчилан сэргийлэх, зайлсхийх, бууруулах, арилгах арга хэмжээний заавар, зөвлөмжийг боловсруулж холбогдох байгаль орчны тухай хууль, журам, тогтоолуудын тухай мэдээллээр төсөл хэрэгжүүлэгчийг хангах зорилготой.

Нарийвчилсан үнэлгээний хүрээнд хийсэн ажлууд: “Сор говийн өртөө” ХХК-ийн Дорноговь аймгийн Хатанбулаг сумын нутагт орших “Нүүрс хадгалах, хүлээн авах, ачих, буулгах” төслийн БОННУ-г хийж гүйцэтгэхдээ БОНБҮ-ний тухай хууль, БОНХЯ-ны Сайдын 2014 оны 01 сарын 10-ны өдрийн А-11 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ хийх аргачлал”, Засгийн газрын 2023 оны 02 сарын 08-ны өдрийн 58 дугаар тогтоолоор батлагдсан БОНУ-ний журам, БОАЖЯ-ны төслийн байгаль орчны ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт зэрэг эрхзүйн баримтуудыг баримталж гүйцэтгэв.

Төслийн холбогдол бүхий анхдагч мэдээ, материал цуглуулж танилцсаны дараа уг талбай дээр 2023 оны 01 дүгээр сард манай компанийн мэргэжилтнүүд нэмэлт судалгаа явуулсан бөгөөд эдгээр мэдээллээ нэгтгэн дүгнэсний үр дүнд тулгуурлан энэхүү тайланг боловсруулав. Төслийн явцад байгаль орчинд үзүүлж болзошгүй болон голлох нөлөөллүүдийг байгаль орчны бүрэлдэхүүн тус бүрээр тодорхойлж, тэдгээрийг бууруулах, багасгах арга зам, түүнтэй холбогдон гарах байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө зэргийг холбогдох хууль эрхийн бичиг, норм дүрэм, стандарт, заавар журмын дагуу боловсруулж холбогдох хууль тогтоомжийг тусгасан болно.

БҮЛЭГ III: ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХҮРЭЭ**3.1 Байгаль орчны салбарын эрхзүйн орчин, хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй гол хуулиуд**

“Сор говийн өртөө” ХХК-ийн төслийн үйл ажиллагаатай холбогдох Монгол Улсад өнөөгийн байдлаар хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа байгаль орчныг хамгаалах хууль, эрх зүйн орчин, төслийг хэрэгжүүлэх явцад зайлшгүй мөрдөж ажиллах төрийн эрх бүхий байгууллагаас гаргасан дүрэм, журам, стандарт, шаардлагуудын талаарх мэдээллийг хүснэгтээр оруулав. “Сор говийн өртөө” ХХК нь дурьдсан хууль, дүрэм, журамд нийцүүлэн компанийн байгаль орчны бодлого, дүрэм журмыг боловсруулан хэрэгжүүлж ажиллавал хүрээлэн буй орчинд ээлтэй үйл ажиллагаа явуулах, хуулийн хэрэгжилтийг хангахад илүү ач холбогдолтой.

Хүснэгт 4. Байгаль орчны зарим хуулийн жагсаалт

№	Хуулийн нэр, батлагдсан он	Хуулийн хамрах хүрээ	Холбогдох зүйл заалт
1	Монгол Улсын Үндсэн хууль /1992/	6.1 Монгол Улсад газар, түүний хэвлий, ой, ус, амьтан, ургамал болон байгалийн бусад баялаг гагцхүү ард түмний мэдэл, төрийн хамгаалалтад байна. 6.2 Монгол Улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, түүнчлэн газрын хэвлий, түүний баялаг, ой, усны нөөц, ан амьтан төрийн өмч мөн. 6.4 Төр газрын эзэнд газартай нь холбогдсон үүрэг хүлээлгэх, уг газрыг хүн амын эрүүл мэнд, байгаль хамгаалал, үндэсний аюулгүй байдлын ашиг сонирхолд харшаар ашиглавал хураан авч болно. 16.2 Монгол Улсын иргэн нь эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрхтэй.	6-р зүйл, 16-р зүйлийн 2 дахь заалт, 17-р зүйл
2	Эрүүгийн хууль /2002/	Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн зорилт нь Монгол Улсын тусгаар тогтнол, үндэсний аюулгүй байдал, хүний эрх, эрх чөлөө, нийтийн болон Хувийн өмч, үндэсний баялаг, байгаль орчин, эрх зүйн журам, энх тайван, хүн төрөлхтний аюулгүй байдлыг гэмт халдлагаас хамгаалахад оршино.	202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214-р зүйлүүд
Байгаль орчныг хамгаалах ерөнхий болон салбар хуулиуд			
3	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль /2008/	Хүний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах, нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийг байгаль орчны тэнцэлтэй уялдуулах, байгаль орчныг хамгаалах, түүний баялгыг зохистой ашиглах зэрэг болно. Тус төслийг хэрэгжүүлэх бүх хугацаанд хуулийг чандлан дагаж мөрдөх шаардлагатай.	31-р зүйл, 49-р зүйл, 55-р зүйл, 57-р зүйл, 58-р зүйл

4	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль /2012/	Байгаль орчныг хамгаалах, хүний үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны тэнцвэрт байдал алдагдахаас сэргийлэх, байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл багатайгаар байгалийн нөөц ашиглалт явуулах бүс нутаг, салбарын хэмжээнд баримтлах бодлого, хэрэгжүүлэх хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөө болон аливаа төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлыг үнэлэх, хэрэгжүүлэх эсэх талаар дүгнэлт, шийдвэр гаргах, оролцогч талуудыг зохицуулахад оршино.	9-р зүйлийн 10-р заалт, 11 заалт, 13 заалт, 14-р зүйлийн 14.1.2 заалт, 19-р зүйлийн 19.1.. заалт, 19.1.2 заалт, 19.1.3 заалт, 20-р зүйлийн 20.1 заалт
5	Агаарын тухай хууль /2012/	Төслийн хэрэгжилтийн хугацаанд агаарыг хамгаалах, бохирдохоос сэргийлэх, агаар бохирдуулах бодисын хаягдлыг бууруулж, хяналт тавихад хуулийг мөрдөн ажиллана.	9-р зүйл, 19-зүйл, 20-р зүйлийн 20.2 заалт, 31-р зүйл.
6	Амьтны тухай хууль /2012/	Төслийн хэрэгжилтийн хугацаанд амьтны аймгийг хамгаалах, төрөл зүйлийг устахаас сэргийлэх чиглэлээр уурхайн ажилд тусгаж өгөхөд хуулийг мөрдлөг болгон ажиллана.	9-р зүйл, 10-р зүйл, 11-р зүйл, 37-р зүйл, 39-р зүйл
7	Усны тухай хууль /2012/	Төслийн хэрэгжилтийн үед усны нөөц, түүний сав газрыг хамгаалах, зохистой ашиглахад хуулийг барьж ажиллана.	5.3, 5.4, 22.2.1, 22.4, 22.6, 22.8, 22.9, 22.11, 22.11.1, 22.11.2, 22.12, 22.12-1, 22.12-2, 22.12-3, 22.13, 22.13-1, 22.15, 22.17 болон 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31-р зүйлүүд
8	Ургамал хамгааллын тухай хууль /2007/	Төслийн хэрэгжилтийн үед төслийн үйл ажиллагаанаас ургамал нөмрөгийг хамгаалахад хуулийг барьж ажиллана.	4-р зүйл, 13-р зүйл, 14.4 заалт, 14.4.1 заалт, 14.4.2 заалт, 14.4.3 заалт, 14.4.4 заалт, 17-р зүйл
9	Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль /2012/	Төслийн хэрэгжилтийн үед төслийн үйл ажиллагаанаас хөрсийг доройтохоос хамгаалах, нөхөн сэрээх, цөлжилтөөс хамгаалах.	5-р зүйл, 6-р зүйл, 7-р зүйл, 9-р зүйл, 12-р зүйл
10	Газрын тухай хууль /2002/	Төслийн хэрэгжилтийн үед газар эзэмших, нүүрсний талбай, ажилчдын кемп, машин механизмын зогсоолд ашиглах газрыг ашиглах болон түүнтэй холбоотой бусад асуудлыг зохицуулна.	7, 27, 30, 35, 37, 39, 40, 41, 50, 51, 52, 55, 58, 62, 63-р зүйлүүд
11	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хууль /1994/	Энэ хуулийн зорилт нь байгалийн бүс бүслүүрийн онцлог, өвөрмөц тогтоц, ховор, ховордсон ургамал, амьтан бүхий газар, түүх, соёлын дурсгалт болон үзэсгэлэнт газрын хэв шинжийг хадгалах зорилгоор газар нутгийг тусгай хамгаалалтанд авах, ашиглах, түүний унаган төрхийг хадгалах, хамгаалахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино	6, 12, 18, 24, 43-р зүйлүүд

12	Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль /2014/	Энэ хуулийн зорилт нь соёлын өвийг эрэн сурвалжилах, бүртгэх, судалж зэрэглэл тогтоох, үнэлэх, хамгаалах, сэргээн уламжлуулах, өвлүүлэх, өмчлөх, эзэмших, ашиглах, сурталчилгаатай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.	27-р зүйлийн 27.8, 27.9, 27.10-р заалтууд,
13	Хог хаягдлын тухай хууль /2017/	Төслийн хэрэгжилтийн үед хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд үзүүлэх хортой нөлөөллийг арилгах, түүнээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор хог хаягдлыг бууруулах, ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, хадгалах, дахин боловсруулах, эргүүлэх ашиглах, устгахад холбогдсон харилцааг зохицуулна.	4-р зүйл, 5-р зүйл 9-р зүйл, 11-р зүйл, 12-р зүйл, 13-р зүйл, 14-р зүйл, 16-р зүйл, 18-р зүйл, 19-р зүйл, 20-р зүйл, 21 -р зүйл, 23-р зүйл, 24-р зүйл
Бусад хуулиуд			
14	Галын аюулгүй байдлын тухай хууль /1999/	Төслийн хэрэгжилтийн үед галын аюулгүй байдлыг хангахад холбогдсон харилцааг зохицуулахад хуулийг барьж ажиллана.	18-р зүйл, 19-р зүйл, 20-р зүйл, 21-р зүйл
15	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль /2003/	Төслийн хэрэгжилтийн үед гамшгаас хамгаалах асуудлаар хүлээх үүргийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулна. Гамшгийн аюулаас урьдчилан сэргийлэх, аврах, хор уршгийг арилгах, хойшлуулашгүй сэргээн босгохтой холбогдсон арга хэмжээг зохицуулахад мөрдлөг болгон ажиллана.	5-р зүйл, 7-р зүйлт, 8-р зүйл, 9-р зүйл, 13-р зүйл, 20-р зүйл, 27-р зүйл, 28-р зүйл, 35-р зүйл, 36-р зүйл
16	Эрүүл мэндийн тухай хууль /2011/	Төслийн хэрэгжилтийн үед уурхайд ажиллаж буй ажилчид, нутгийн иргэдийн эрүүл мэндээ хамгаалуулах, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ авах эрхийг хангахтай холбогдсон харилцааг зохицуулна	43-р зүйл, 44-р зүйл, 46-р зүйл
17	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль /2008/	Төслийн хэрэгжилтийн үед уурхайн ажилчдын хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн талаархи хяналтын тогтоцоо, ажлын байранд тавигдах хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн шаардлага, стандартыг хангах	6, 7, 9, 10,11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36-зүйлүүд
18	Хөдөлмөрийн тухай хууль	Уурхайд ажиллаж буй ажилчид болон нутгийн иргэдийг ажлын байраар хангах тохиолдолд хөдөлмөрийн гэрээний үндсэн дээр хөдөлмөрийн харилцаанд оролцогч ажилтан, ажил олгогчийн Хөдөлмөрийн тухай хууль нийтлэг эрх, үүрэг, хамтын гэрээ, хэлэлцээр, хөдөлмөрийн ганцаарчилсан ба хамтын маргаан, хөдөлмөрийн нөхцөл, удирдлага, хяналт болон хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлагыг тодорхойлж талуудын харилцан эрх тэгш байдлыг хангахад хуулийг дагаж мөрдөнө.	5-р зүйл, 6-р зүйл, 7-р зүйл, 21 -р зүйлээс 80-р зүйл, 97-р зүйл, 100-р зүйлээс 136-р зүйл, 141-р зүйл

3.2 Байгаль орчны салбарын дүрэм журам, стандарт, аргачлал, зааврууд

Төслөөс байгаль орчныг хамгаалах, хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт авч хэрэгжүүлэх, даган мөрдөх журам, стандартуудыг хүснэгтээр үзүүлэв. Эдгээр журам, стандартуудыг төсөл хэрэгжүүлэгч компани нь даган мөрдөж, хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай.

Хүснэгт 5. Монгол улсын дүрэм, журам

№	Дүрэм, журмын нэр	Шийдвэр	Батлагдсан он	Дугаар
1	Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний журам	Засгийн газрын тогтоолын 2 дугаар хавсралт	2023	58
2	“Археологийн хайгуул, малталт, судалгааны ажлыг удирдан чиглүүлэх журам”	Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны сайдын тушаал	2005	№37
3	“Газрын төлбөрийн тухай хуулийн хэрэгжилтэнд шаардагдах зарим хэмжигдэхүүнүүд”	Монгол улсын Засгийн газрын шийдвэр	1997	№152
4	“Ус бохирдуулсны төлбөрinn журам”	Улсын байгаль орчны зөвлөлийн тушаал	1992	№6
5	“Хаягдал бохир усны цооногийг доторлож ашиглах журам”	Байгаль орчин, Эрүүл мэндийн сайд нарын хамтарсан тушаал	1995	169/171
6	“Усны нөөцийг хамгаалах журам”	Байгаль орчны сайд, Эрүүл мэндийн сайд нарын хамтарсан тушаал	1997	143/A/352
7	“Аюултай хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, савлах, түр байрлуулах, тээвэрлэх, аюулгүй болгох, хадгалах, устгах журам”	Засгийн газрын тогтоол	2002	№ 135

Хүснэгт 6. Баримтлах стандартууд

Байгаль орчин		
1	MNS 0017-0-0-06:1979	Байгаль орчныг хамгаалах стандартын систем
2	MNS 3473:1983	Байгаль орчин, Газар ашиглалт, Технологийн тодорхойлолт
Агаарын чанар		
3	MNS 4585:2007	Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага
4	MNS 3383:1982	Агаар мандал. Бохирдуулагчийн эх үүсвэрийг тодорхойлох
5	MNS 5885:2008	Агаарын бохирдлыг үүсгэгч бодисын агууламж, Техникийн ерөнхий шаардлага
6	MNS(ISO)4225:2001	Агаарын чанар. Ерөнхий танилцуулга
7	MNS 0017-2-3-16:1988	Байгаль орчныг хамгаалах. Агаар мандал. Хот болон суурин газрын агаарын чанарын хяналт шинжилгээний журам
8	MNS ISO 4227:2002	Хүрээлэн буй орчны агаарын чанарын хяналтын төлөвлөгөө
Усны чанар, эрүүл ахуй		
9	MNS 4586:1998	Усан орчны чанарын үзүүлэлт
10	MNS 0900:2010	Хүний эрүүл мэнд аюулгүй байдлыг хамгаалах. Ундны ус. Эрүүл ахуйн чанарын хяналтанд тавигдах шаардлага
11	MNS 0899:1992	Унд ахуйн зориулалттай усны төвлөрсөн хангамжийн эх булгийг сонгох журам ба эрүүл ахуйн шаардлага.
12	MNS 3342:1982	Гүний усыг бохирдлоос хамгаалах ерөнхий шаардлагууд
13	MNS 4943:2015	Хүрээлэн буй орчин. Усны чанар, хаягдал ус, Техникийн ерөнхий шаардлага
Хөрс		
14	MNS 3297:1991	Хөрс. Хот суурин газрын хөрсний ариун цэврийн үнэлгээний үзүүлэлтийн норм хэмжээ.
15	MNS 3985 : 1987	Байгаль хамгаалал. Хөрс. Ариун цэврийн байдлын үзүүлэлтийн нэр төрөл.
16	MNS 5850 : 2008	Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
Нөхөн сэргээлтэнд		
17	MNS5918-2008	Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах. Техникийн ерөнхий шаардлага
18	MNS 5916 - 2008	Байгаль орчин. Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрсийг хуулалт, хадгалалт
19	MNS 4919 - 2000	Байгаль орчин. Эвдэрсэн газарт хучилт хийх хөрс. Техникийн шаардлага
Хөдөлмөр хамгаалал		
20	MNS 5003:2000	Олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал. Дуу чимээний хэмжилтийн ерөнхий шаардлага
21	MNS 4968 : 2000	Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа. Эрүүл ахуй. Ерөнхий шаардлага
22	MNS 0641 : 1989	Гал эсэргүүцэх техник үндсэн төрөл, байрлал үйлчилгээ
23	MNS 5151 : 2000	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, үйлдвэрийн эрүүл ахуй. Цахилгааны аюулгүй ажиллагаа
24	MNS 4990 : 2000	Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Ажлын байрны орчин. Эрүүл ахуйн шаардлага
25	MNS 5002: 2002	Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага
26	MNS 0012-13:91	Ажлын бүсийн агаар. Эрүүл ахуйн шаардлага
27	MNS 5566:2005	Гал түймрээс хамгаалах. Аж ахуйн нэгж байгууллага, барилга байгууламжид гал унтраах анхан шатны багаж хэрэгслийн зайлшгүй байх шаардлага, норм

3.3 Олон улсын конвенц болон холбогдох дүрэм журам, аргачлал

“Сор говийн өртөө”ХХК нь Монгол улсын нэгдэн орж, соёрхон баталсан Олон улсын гэрээ конвенц, протокол, Монгол улсын Засгийн газар, сайд нарын тушаалаар батлагдсан тогтоол шийдвэр, дүрэм журам, заавар, аргачлал болон бусад холбогдох дүрэм журмуудыг мөрдлөг болгон ажиллах шаардлагатай болно.

Хүснэгт 7. Олон улсын конвенц

№	Конвенц, протокол Нэр	Батлагдсан он	Монгол Улсын нэгдэн орсон буюу соёрхон баталсан он
1	Биологийн төрөл зүйлийн тухай конвенц	1992	1993
2	Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай НҮБ-ын ерөнхий конвенц	1992	1993
3	Ган цөлжилттэй тэмцэх тухай НҮБ-ын конвенц	1994	1996
4	Амьтан ба ургамлын аймгинн ховордсон зүйлийг олон улсын хэмжээнд худалдаалах тухай конвенц	1973	1996
5	Озоны үе давхаргыг хамгаалах тухай Венийн конвенц	1985	1996
6	Озоны үе давхаргад сөрөг нөлөө үзүүлэх бодисын тухай Монреалийн протоколын нэмэлт өөрчлөлт	1992	1996
7	Олон улсын ач холбогдол бүхий ус намгархаг, ялангуяа усны шувуу олноор амьдардаг орчны тухай Рамсарийн конвенц	1971	1997
8	Аюултай хог хаягдлыг хил дамжуулан тээвэрлэх, зайлуулахад хяналт тавих тухай Базелийн конвенц	1989	1997
9	Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай Ерөнхий конвенцийн Киотогын протокол	1997	1999
10	Биологийн төрөл зүйлийн тухай конвенцийн био аюулгүй байдлын тухай Картагены протокол	2000	2003
11	Ургамал хамгааллын олон улсын конвенц	1951	2008
12	Дэлхийн соёлын болон байгалийн өвийг хамгаалах тухай конвенц	1972	1990

**БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ НАРИЙВЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАНГИЙН 5 ЖИЛИЙН ХУГАЦААНД
ТУСГАГДСАН АЖЛУУДААС 2024 ОНД ХИЙГДЭХ АЖЛУУД**

Хүснэгт 8. III. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Нэгж өртөг /мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах бичиг баримт, стандарт аргачлал
1	Нүүрсний талбайн тоосжилт - Хүнд даацын тээврийн хэрэгслүүдийн үйл ажиллагаанаас гарах тоосжилт Зам, зэргээс тоосжилт үүсэх Хүнд даацын тээврийн хэрэгслүүдийн ялгарах хорт бодисуудаар орчны агаар бохирдох Хог хаягдлыг ил задгай хадгалахад агаар орчинд эвгүй үнэр, хорт хий үүсэх	Нүүрс тээврийн төв замаас нүүрсний талбай хүртлэх шороон замыг засаж хайрган хучилттай болгож сайжруулах.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	Жил бүр	Авто зам, замын байгууламжийн засвар, арчлалтын ажлын үйлдвэрлэлийн жишиг норм
2	Ажиллагсад болон нутгийн иргэдийн эрүүл мэндэд нөлөөлөх	Ажиллагсад тоосноос хамгаалах хошуувч, амны маск, хүнсний нэмэлт бүтээгдэхүүнээр ажилчдыг хангах, сургалт сурталчилгаа явуулах	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	Тогтмол	MNS(ISO)13688:2000 MNS3306:1991 MNS5620:2006 MNS5623:2006 MNS5388:2004
3	Нүүрс хадгалах, ачих,буулгах үед нүүрс салхиар хийсч агаар орчныг бохирдуулна.	Нүүрс хадгаллах, ачиж буулгах талбайд 10 метр өндөртэй хамгаалалтын хашаа байгуулах.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	30.000.000	2024 он	MNS(ISO)13688:2000 MNS3306:1991 MNS5620:2006 MNS5623:2006 MNS5388:2004
4	Хог хаягдлыг ил задгай хаяснаар орчинд эвгүй үнэр, агаар орчинд бохирдол үүсч болзошгүй.	Хог хаягдлыг удаан хадгалахаас зайлс хийх, зориулалтын талбай, саванд хадгалах.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, Хог хаягдлын тухай хууль эдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийг мөрдлөг болгон ашиглана
Нийт 30,000,000 төгрөг						

Хүснэгт 9. Хөрсөн бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах урьдчилан сэргийлэх төлөвлөгөө

№	Болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Нэгж өртөг /Мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах бичиг баримт, стандарт аргачлал
1	Шатах тослох материал, хог хаягдал, шатахуун асгарах зэрэг болзошгүй осол аваараас үүдэн хөрсөн бүрхэвчийг	Засварын газар, машин паркын талбай зэрэг газруудад Асгаралтын иж бүрдэл байршуулах (цэвэрлэх алчуур, элс, үрдэс, сав, багаж хэрэгсэл бэлэн байлгах)	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	1,500,000	2024 он	MNS 5850:2008, Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
2	Хөрсний үржил шимт нөөц нь багасах, техногений нөлөөлөл ихсэж, зам харгуй үүсч, хөрс эвдрэх, хөрс хийсэх, дарагдах, талхлагдах зэргээр шинж чанар нь өөрчлөгдөх.	Тоосжилт, олон салаа зам үүсэх зэргээс урьдчилан сэргийлснээр ургамлан бүрхэвчид үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулна.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	Тухайн жил бүр	MNS 5917:2008 "Уул Уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт
Нийт 1,500,000 төгрөг						

Хүснэгт 10. Орчны хяналт шинжэлгээний хөтөлбөрийн төлөвлөгөө / Ус, Хөрс /

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Дээж авах байршил	Хугацаа давтамж	Нийт зардал /Мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримт бичигт баримт, стандарт аргачлал
1	Ундны усны ерөнхий химийн шинжилгээ (рН, Ca ²⁺ , Mg ²⁺ , NH ₄ ⁺ , Na ⁺ , K ⁺ , Fe ³⁺ , SO ₄ ²⁻ , HCO ₃ ⁻ , Cl ⁻ , NO ₂ ⁻ , NO ₃ ⁻)	Унд ахуйн худгаас усны дээж авч лабораторт шинжлүүлэх	Улирал 1 удаа	300,000	Тухайн жил бүр	Ундны усны, эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ MNS 900:2005 ✓ Газрын доорх ус бохирдуулагч бодис, элементийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ стандарт MNS 6148:2010 ✓ Хүрээлэн буй орчинд нийлүүлэх цэвэршүүлсэн бохир ус. Ерөнхий шаардлага MNS 4943:2008
2	Хөрсний үржил шимийн үзүүлэлт (рН, ялзмаг, карбонат, Ca ²⁺ +Mg ²⁺ , K ₂ O, P ₂ O ₅) ✓ Хүнд металлууд (Cr, Pb, Cd, Ni Zn) ✓ Микробиологи	Хог хаягдлын цэгүүд, ажилчдын хотхон, нүүрсний талбай, зам	Улиралд 1 удаа	250,000	Тухайн жил бүр	✓ Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS 5850:2008 ✓ Хөрсний агрохимийн үзүүлэлтүүдийг тодорхойлох MNS 3310-91 ✓ Хөрсний шинжилгээний дээж авах ерөнхий шаардлага MNS 3298:1990 ✓ Хөрсний химийн элементүүдийн нийт хэмжээг тодорхойлох арга MNS 3307-91 ✓ Хөрсний чанар. рН тодорхойлох MNS
Нийт 550,000 төгрөг						

Хүснэгт 11. Амьтны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах төлөвлөгөө

№	Биотехникийн Арга хэмжээ	Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Нийт зардал /Мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримт бичигг баримт, стандарт аргачлал
1	Нүүрс хадгалах, ачиж буулгах үйл ажиллагаа, хүнд даацын машин техникийн хөдөлгөөний улмаас зэрлэг амьтдын амьдрах орчин хязгаарлагдах.	<ul style="list-style-type: none"> Амьтны шилжилт хөдөлгөөнийг анхааруулсан замын тэмдэг тэмдэглэгээ байршуулах . Цахилгааны утсанд шувууны хамгаалалт хийх, шувуу суух зориулалт бүхий суулт байршуулах. 	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	1.000.000	Тухайн үед	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль
2	Амьтдын бүлгэмдэлд өөрчлөлт орох, улмаар зарим зүйл амьтдын тоо толгой, нүүдэл шилжилтэнд сөргөөр нөлөөлөх зэрэг сөрөг нөлөөтэй.	<ul style="list-style-type: none"> Нэн ховор, ховор ан амьтанд өвлийн улиралд идэш тэжээл өгөх. Нэн ховор, ховор ан амьтны хулгайн антай тэмцэх үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх. 	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	1.000.000	Тухайн үед	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль
3	Нүүрс тээврийн машин техникийн хөдөлгөөн, дуу, чимээ, нүүрсний талбайгаас үүсэх тоосжилт зэрэг нь ан амьтны амдрах орчинд сөргөөр нөлөөлөх.	<ul style="list-style-type: none"> Ган гачиг, хуурайшилтай жилүүдэд өвс тэжээл тавьж өгөх. Хүнд ойрымсог тагтаа, хэрээ зэрэг шувуудын тоо толгой олшрхоос сэргийлэх. 	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	1.000.000	Тухайн үед	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль
Нийт 3.000.000 төгрөг						

Хүснэгт 12.

IV. Осол эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөө.

№	Болзошгүй аюул, осол сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Нийт зардал /Мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримт бичигг баримт, стандарт аргачлал
1	Төслийн талбайд гарч болзошгүй аваар ослоос урьдчилан сэргийлэх зорилгоор дор дурьдсан арга хэмжээг авч хэрэгжүүлбэл зохино.	Үйлдвэрлэлд гарч болзошгүй аюул, ослоос урьдчилсан сэргийлэх арга хэмжээний шуурхай хяналтын ажлын төлөвлөгөөг боловсруулж мөрдөх.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	Тухай жил бүрд	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль, Химийн хорт болон аюултай бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам
2	Төслийн талбайд гарч болзошгүй аваар ослоос урьдчилан сэргийлэх зорилгоор дор дурьдсан арга хэмжээг авч хэрэгжүүлбэл зохино.	Үйлдвэрлэлийн шат, дамжлага бүрт хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааны дүрэм, стандарт, заавар, журамыг чанд баримтлуулах.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	Тухай жил бүрд	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн хууль
3	Төслийн талбайд гарч болзошгүй аваар ослоос урьдчилан сэргийлэх зорилгоор дор	Техник, тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгсэлийн бүрэн бүтэн байдалд байнгын хяналт тавих	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	Тухай жил бүрд	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль, Химийн хорт болон аюултай бодис хадгалах,

4	дурьдсан арга хэмжээг авч хэрэгжүүлбэл зохино.	Аюул осол гарсан тохиолдолд түүний шалтгаан, нөхцлүүдийг нарийвчлан судлаж бүртгэх, ийм төрлийн аюул осол давтан гаргуулахгүй байх бүхий л арга хэмжээг авах.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	Тухай жил бүрд	тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн хууль
5	Төслийн талбайд гарч болзошгүй аваар ослоос урьдчилан сэргийлэх зорилгоор дор дурьдсан арга хэмжээг авч хэрэгжүүлбэл зохино.	Ажиллагсдад шаардлагатай ажлын хувцас хэрэгслийн жагсаалтыг батлуулж мөрдүүлэн тэдгээрээр хангах	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	Тухай жил бүрд	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль, Химийн хорт болон аюултай бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам
6		Хөдөлмөрийн хэвийн бус нөхцөлд ажиллагсдад тогтоон журмын дагуу нөхөн олговор, хөнгөлөлт үзүүлж байх.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	Тухай жил бүрд	
7		Аюулгүй ажиллагааны гормыг зөрчсөн ажиллагсад хөдөлмөрийн хууль, дотоод журамд заасан хариуцлага хүлээлгэж байх	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	Тухай жил бүрд	

Хүснэгт 13. Хүний эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлөхийг багасгах төлөвлөгөө.

№	Болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Нийт зардал /Мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримт бичигт баримт, стандарт аргачлал
1	Төслийн байгаль орчны төлөв байдлын судалгаа, төслийн талбай, түүний орчинд амьдардаг төслийн шууд болон шууд бус нөлөөлөд өртөх магадлалтай иргэдийн эрүүл мэндийн өнөөгийн түвшин, өвчлөл, дундаж наслалт нутагшмал ба халдварт өвчний нэрвэгдэлтийн талаар болон тэдний ариун цэвэр, орчны эрүүл ахуйн байдлыг нөлөөтэй	Нүүрсний талбайд ажиллаж хүмүүсийг хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааны багаж хэрэгсэл, хувцасаар хангах.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	Тухай жил бүрд	MNS(ISO)13688:2000 MNS3306:1991 MNS5620:2006 MNS5623:2006 MNS5388:2004 MNS5924:2015
2		Эрүүл мэндийн үзлэг тогтмол явуулж байх			Тогтмол	
3		Ажиллагсдыг хортой, хүнд нөхцөлд ажилладгийг нь харгалзан цагаан идээ болон хоргүйжүүлэх унд, материалаар хангах.			Тогтмол	
4		Төслийн талбайн гүний ус нь хатуулаг, эрдэс ихтэй ус бөгөөд шууд ундны зориулалтаар ашиглах нь эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй тул хэлтэс нэгжүүдэд шүүлтүүр байршуулах.			2024 он	
5		Анхан шатны тусламж үйлчилгээний өрөөг засаж тохижуулах, эмнэлэгийн анхан шатны багаж хэрэгсэлийн бэлэн байдлыг хангах.			Тухайн үед	
6		Ажилчдын нүхэн жорлон стандартын шаардлага хангасан MNS5924:2015 болгох шаардлагатай.			2024 он	

Хүснэгт 14.

V. Дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөө

№	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалалтын арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Нэгж өртөг /Мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах бичиг баримт, стандарт аргачлал
1	Гадаргын усны эх үүсвэр болох Мухар эргийн булагийн эхийг бохирдох, урсац багасахаас урьдчилан сэргийлж хамгаалах, засаж тохижуулах.	Булагийн эхэд 400м.кв төмөр торон хашаа барих. Тэмдэг тэмдэглэгээ байршуулах.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	1 м хашаа х35.000 / хашаа шон барих ажлын зардал, хөдөлмөр хамгаалах хэрэгсэл /	2024	“Зүйл бүлгэмдэл экосистемийн аль нэг хүчин зүйлийг, сайжруулах нөхөн сэргээх” дүйцүүлэн хамгаалах
		Мал, ан амьтан, салхи шуургатай үед хашааны хашааны эвдрэлийг сэргээн засварлах.			Жил бүр	
Нийт 1,500.000 төгрөг						

Хүснэгт 15.

VI. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох төлөвлөгөө

№	Нүүлгэн шилжүүлэх хамгаалах зорилт	Хамгаалалтын арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Нэгж өртөг /Мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа
1	Нөлөөллийн бүсэд байрлах иргэн Н.Буджавын зусланг нүүлгэн шилжүүлж төслийн үйл ажиллагаанаас үүсэх сөрөг нөлөөллөөс хамгаалах	Орон нутгаас зааж өгсөн Мухар эргийн булагийн эрэгт байрлах газарт нүүлгэн шилжүүлэх.Хашаа хороо засаж тохижуулж өгөх.Ажлын байраар хангах	Төсөл хэрэгжих хугацаанд	12.000.000	2024 он
		Нийгэм- эдийн засаг, эрүүл мэндийн байдалд дэмжлэг үзүүлэх.Ган, зудтай үед өвс тэжээл өгөх, малын гаралтай бүтээгдэхүүн худалдана авах.		2.000.000	Жил бүр
Нийт зардал 14.000.000 төгрөг					

Хүснэгт 16.

VII.Тэрбум мод үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд

№	Арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал	Нийт зардал	Хугацаа давтамж	Баримт бичиг
1	Газрын тухай хууль 50-р зүйл, Газрыг үр ашигтай, зохистой ашиглах хамгаалах нийтлэг шаардлага, 56 зүйл, газар эзэмшигч нь эзэмшил газрын 10-аас доошгүй хувийг ногоон байгууламжтай байна гэсэн шаардлагад нийцүүлэн модлог ургамал тариалах.	Нүүрс ачилт буулгалтын талбайн орчимд мод тариалалт хийх боломжгүй тул Хатанбулаг сумын Ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх	1000 ш	5000	5.000.000	Хавар Намар	MNS 5915:2008 MNS 5917:2008 MNS 5918:2008 Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орсон газарт техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийх аргачлал (2015 оны А138)
Нийт 5,000,000 сая/төгрөг							

Залруулаг:

2024 оны хаврын мод тариалалтыг Хатан булаг сумын Ханги боомтын хилийн цэргийн ангийн Улсын тусгай талбайд тариалалт хийхээр сумын удирдлагуудтай ярилцсан байгаа одоогоор тус сумын байгаль орчны мэргэжилтэн байгүй газрын даамал чөлөөтэй байгаа тул хаврын мод тариалалтын талбайн зураг гаргаж өгөх хүнгүй байна.Тиймээс намрын биелэлтийн тайлангаар тариалалт хийсэн талбайн зургаа оруулж дүгнүүлэх хүсэлтэй байгаа тул хүлээн авна уу.

Хүснэгт 17

VIII. Талуудад тайлагнах хуваарь

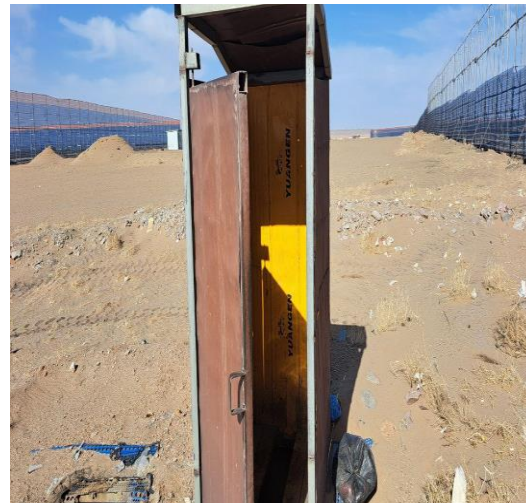
№	БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан
1.	Дорноговь аймгийн Хатанбулаг сумын ИНХ-аар Байгаль орчныг хамгаалах чиглэлээр хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээг танилцуулах	Нээлттэй өдөрлөг зохион байгуулах	Байгаль орчны хамгаалах арга хэмжээнүүдийн хэрэгжилт, бусад ажлуудын талаар дэлгэрэнгүй мэдээлэл өгөх	2024 оны 11-р сар	1,000,000	“Сор говийн өртөө” ХХК
2.	Дорноговь аймгийн БОАЖГ-аас Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийг газар дээр нь үзэж шалгах ажлын хэсгийн үзлэг шалгалт	Шалгалтын дүн	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний ажлын гүйцэтгэл	2024 оны 11-р сар	Тодорхойгүй	“Сор говийн өртөө” ХХК
3.	Дорноговь аймгийн БОАЖГ-т Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан хүргүүлэх	Албан бичгээр	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний ажлын гүйцэтгэл	2024 оны 11-р сар	Тодорхойгүй	“Сор говийн өртөө” ХХК
4.	Байгаль орчны чиглэлээр хийгдэж буй ажлуудыг олон нийтийн сүлжээгээр дамжуулан иргэдэд танилцуулах	Цахим мэдээллийн хэрэгсэл	Байгаль орчны чиглэлээр хийгдсэн онцлох ажлууд	2024 он	Тодорхойгүй	“Сор говийн өртөө” ХХК
Нийт 1,000,000 төгрөг						

IX. Сорговийн өртөө ХХК-ийн өнөөгийн байдлыг зургаар үзүүлэв.

Нүүрс ачих буулгах талбай

Ажилчидын нүхэн жорлон өнөөгийн байдал

Нүүрс тээврийн хашианд орох гарах гарцыг үзүүлэв.

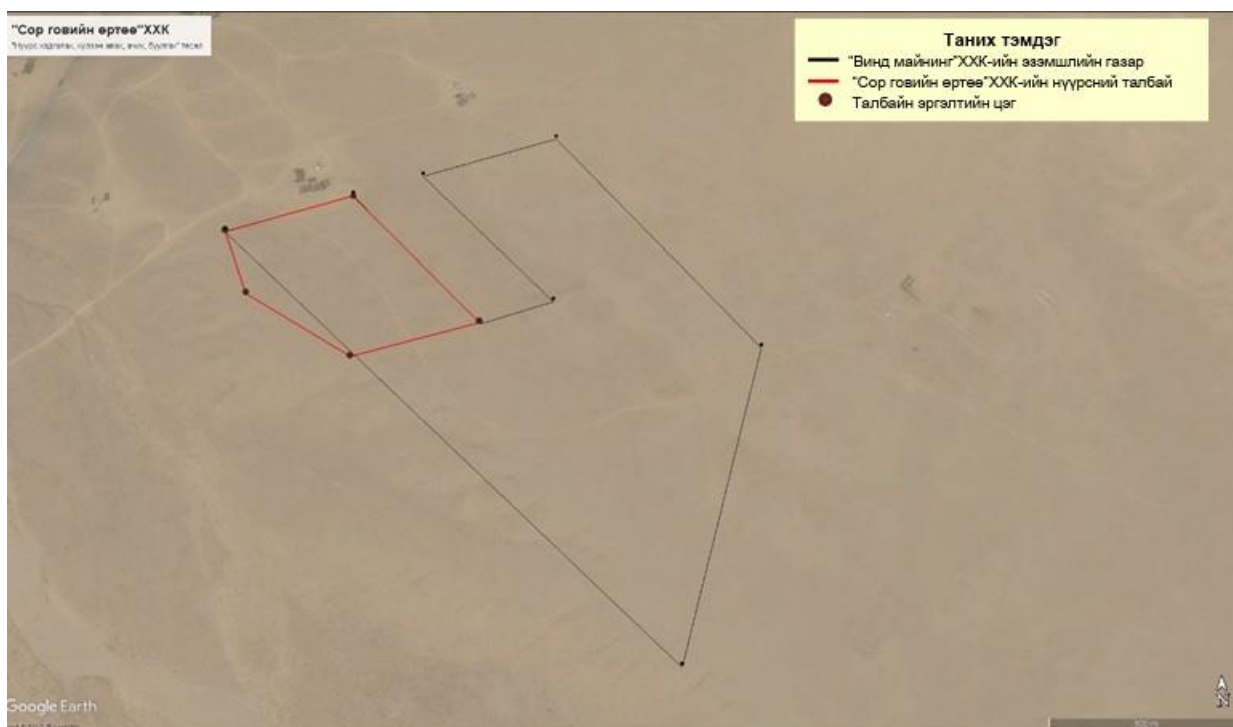
Набтын талбайн харагдах байдал холоос

Набтын талбайн харагдах байдал ойроос

Төслийн талбайн байршил зураг

Зураг 2. "Сор говийн өртөө"ХХК-ийн төслийн байршил

БАРЬЦАА ТӨЛБӨРИЙН БАРИМТ

Худалдаа Хөгжлийн Банк Огноо: 2024.04.29 09:22:13

Шилжүүлгийн мэдээлэл
Журналын №: 158122166

Системийн огноо: 2024.04.26

Нэр: **СОР ГОВИЙН ӨРТӨӨ ХХК**

Илгээгч	Дансны дугаар: 802001642	Нэр СОР ГОВИЙН ӨРТӨӨ ХХК	Дүн 20,500,000.00 MNT	Ханш 1.00
/ хорин сая таван зуун мянган төгрөг /				
Хүлээн авагч	Банкны дугаар: 90 Дансны дугаар 100900013406	Банкны нэр Төрийн сан Нэр БО нөхөн сэргээх баталгаа	20,500,000.00 MNT	1.00

Гүйлгээний утга:
ЕВ -Мөнхонцгийн төлөвлөгөөний барьцаа төлбөр Сор говийн өртөө ХХК 6651607

Танд баярлалаа

Гүйлгээний баринтыг баталгаажуулсан
Салбар, тооцооны төв:
Гарын үсэг:

Тамга:

Огноо: Он Сар Өдөр

Худалдаа Хөгжлийн Банк Огноо: 2024.04.08 11:30:28

Шилжүүлгийн мэдээлэл
Журналын №: 152080648

Системийн огноо: 2024.03.27

Нэр: **СОР ГОВИЙН ӨРТӨӨ ХХК**

Илгээгч	Дансны дугаар: 802001642	Нэр СОР ГОВИЙН ӨРТӨӨ ХХК	Дүн 7,775,000.00 MNT	Ханш 1.00
/ долоон сая долоон зуун далан таван мянган төгрөг /				
Хүлээн авагч	Банкны дугаар: 90 Дансны дугаар 100900013406	Банкны нэр Төрийн сан Нэр БО нөхөн сэргээх баталгаа	7,775,000.00 MNT	1.00

Гүйлгээний утга:
ЕВ -2024 оны байгаль орчин менежментийн төлөвлөгөөний төсвийн 50% CI

Танд баярлалаа

Гүйлгээний баринтыг баталгаажуулсан
Салбар, тооцооны төв:
Гарын үсэг:

Тамга:

Огноо: Он Сар Өдөр

IX. ТӨСӨВ

№	Үйл ажиллагааны чиглэл	Зарцуулах хөрөнгө/төг/
1	Хөрсөн бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах урьдчилан сэргийлэх төлөвлөгөө	1.500.000
2	Амьтны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах төлөвлөгөө	3.000.000
3	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох төлөвлөгөө	14.000.000
4	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн төлөвлөгөө	550.000
5	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	1.500.000
6	Талуудад тайлагнах хуваарь	1.000.000
7	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	30,000,000
8	Тэрбум мод үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд	5,000,000
Нийт		56.550.000 мян/төгрөг

